

До разової спеціалізованої вченої
ради ДФ 2023-46 Національного
юридичного університету імені
Ярослава Мудрого

ВДГУК

**офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора
Шаблистого Володимира Вікторовича –
на дисертацію Агесенко Альони Володимирівни на тему:
«Кримінально-правова характеристика декларування недостовірної
інформації», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії з
права**

Актуальність теми дослідження. На підставі вивчення дисертації та копій публікацій здобувачки Агесенко А.В., слід зазначити наступне.

Обрана тема відповідає спеціальності наукового пошуку та визначається, перш за все, тим, що проблема протидії корупції є досить дискусійною та багатогранною і має безліч аспектів, серед яких варто виокремити не тільки юридичні, але й соціальні, релігійні, політичні, економічні й тому подібне. Це питання є актуальним у наш час, оскільки Україна бореться не тільки за її суверенітет та територіальну цілісність, але й за права та свободи людини. Останні роки стали підґрунтям для підвищення рівня криміналізації суспільства, через восьмирічну агресію росії, що набрала обертів повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року, як наслідок, відбувалось масове та систематичне порушення фундаментальних прав людини, на що звичайно була болісна реакція громадськості.

Мабуть, тривіальним та аксіоматичним є твердження, що боротьба з корупцією буде завжди процесом, автоматично супроводжуваним надпотужним соціальним запитом – будь-хто хоче жити в країні без корупції; знає, як викоринити це зло, як правильно та швидко зробити українців багатими; знає, як збірній команді України з футболу стати чемпіонами світу... Проте, на думку більшості, корупція – це хабарництво, причому «корупціонер – це той, хто отримує, а хто дає – нормальна людина, треба ж якось вирішувати все по-тихому». На моє суб'єктивне переконання, саме з такого «методологічного» підходу побудована вітчизняна антикорупційна діяльність, правове регулювання якої постійно змінюється. Динамічність законодавства при відсутності його сталості в тому числі зумовлюють досить неоднозначне застосування антикорупційного законодавства на практиці – очевидним є бажання спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції (органів прокуратури, Національної поліції, Національного антикорупційного бюро України (далі – НАБУ), Національного агентства з питань запобігання корупції (далі – НАЗК)), досягнути високого рівня ефективності своєї діяльності шляхом, на перший погляд, досить легкого притягнення саме до адміністративної чи кримінальної відповідальності осіб, які далеко не завжди мають час, можливість та бажання відстоювати свою правоту у суді через допущенні посилки в деклараціях.

Отже, очевидним є той факт, що подана на рецензування робота присвячена актуальній проблемі, розв'язання якої сприятиме подальшому удосконаленню положень науки кримінального права в частині захисту суспільства від кримінальних правопорушень, пов'язаних із корупцією.

Про актуальність обраного напрямку дисертаційного дослідження свідчить також те, що він належить до пріоритетних в науці кримінального права. Дисертація виконана відповідно до плану наукових досліджень кафедри кримінального права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого в межах цільової комплексної програми «Теоретичні проблеми ефективності кримінального законодавства України та практики його застосування» (номер державної реєстрації 0111U000959). Тема роботи затверджена рішенням вченої ради Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (протокол № 3 від 21 листопада 2017 р.).

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, які сформульовані в дисертації, підтверджений теоретичною та методологічною базою дослідження, критичним аналізом та узагальненням наукових праць, комплексним аналізом законодавства й міжнародної практики в цій сфері.

Передусім позитивним слід визнати чітке визначення авторкою об'єкта та предмета дослідження, що, на жаль, сьогодні не часто зустрічається в наукових роботах такого рівня. Правильне розуміння об'єкта предмета дослідження дозволило дисертантці зробити свою наукову ідею цілісною, обґрунтованою, донести до наукової громадськості власні ідеї та пропозиції, а також уникнути формалізму та зробити дисертацію вагомим внеском у правничу науку.

Крім того, під час дослідження було використано широкий спектр загальнофілософських, загальнонаукових, логічних і спеціально-юридичних методів і прийомів наукового пізнання, застосування яких дозволило всебічно проаналізувати об'єкт дослідження. Усі вони застосовувались у взаємозв'язку та взаємодії, відповідно до поставленої мети й завдань, об'єкта і предмета дослідження. Разом із тим, обрана методологія дослідження та її характеристика є не без дискусійною, про що напишу далі.

Обґрунтованість висновків та рекомендацій дисертаційного дослідження підтверджується наявністю інформації про можливе використання результатів дослідження: *у науково-дослідній сфері* – як матеріал для подальшого вивчення теоретичних питань кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації; *у правотворчій діяльності* – при внесенні пропозицій щодо змін і доповнень до чинного КК України, що стосуються досліджуваних питань; *у практичній діяльності* – при кваліфікації кримінальних правопорушень, пов'язаних з декларуванням недостовірної інформації; *у навчальному процесі* – як матеріал для викладання Особливої частини кримінального права, підготовки відповідних розділів підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій, науково-практичних коментарів до КК.

Питання, які розглядаються в дисертації, розкрито на досить високому методологічному рівні. Зокрема, проаналізовано широкий спектр вітчизняних і зарубіжних науково-теоретичних та монографічних робіт з окресленої

проблематики, що свідчить про поглиблений аналіз порушеної в дослідженні проблеми. Крім того, авторка вивчила і проаналізувала періодичну літературу з цього питання, що свідчить про спробу синтезувати поряд із загальноприйнятими поняттями новітні підходи до розуміння проблеми правового забезпечення протидії корупції.

З аналізу дисертації видно, що під час проведеного дослідження було використано не лише юридичну літературу, а й цінний емпіричний матеріал, що дозволило дисертантці досягти високого ступеня обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Очевидно, що авторка, працюючи над написанням дисертації, дотримувалася процедури систематизації наукової літератури під час її аналізу.

На мою думку, дисертантка досить вдало визначила мету дисертаційного дослідження – розкриття питань соціальної обумовленості кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації; надання кримінально-правової оцінки підстави кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації; вироблення пропозицій з удосконалення ст. 366-2 КК України.

У процесі дослідження дисертантка не абстрагувалася в наукову розробку проблеми, а поставила конкретні та чіткі завдання, у зв'язку з чим дисертація отримала цікавий та корисний напрям не лише в науковому руслі, що дозволило одержати практичні результати, сформулювати корисні для практичного застосування висновки.

Аналіз рецензованої дисертації дає змогу стверджувати, що в результаті проведеного дослідження авторка досягнула визначеної мети й виконала поставлені завдання. Причому сформульовані висновки та пропозиції є досить аргументованими й оригінальними, відповідають вимогам сьогодення та можуть бути застосовані на практиці.

Структура дисертації добре продумана і відповідає тим завданням, які поставив перед собою авторка. Дисертантка послідовно виклала матеріал, здебільшого правильно співвідносячи загальні та конкретні питання, сформулював необхідні наукові дефініції. Дисертація складається зі вступу, 3-х розділів, що містять 11 підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатку. Загальний обсяг роботи становить 226 сторінок, з яких 186 сторінок – основного тексту, список використаних джерел з 318 найменувань займає 38 сторінок, додаток – 2 сторінки.

У першому розділі розглянуто фактори соціальної обумовленості криміналізації декларування недостовірної інформації. Визнається, що таке рішення законодавця узгоджується із міжнародно-правовими актами у сфері протидії корупції, з висновками Венеційської комісії, зокрема щодо того, що зважаючи на ситуацію з корупцією в Україні запровадження надзвичайних заходів для її виправлення може бути визнано необхідним і виправданим.

У другому розділі досліджуються ознаки складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 366-2 КК. Родовим об'єктом, кримінальних правопорушень, передбачених розділом XVII Особливої частини КК, пропонується визнавати суспільні відносини у сфері правомірного здійснення

пов'язаних з кримінальною відповідальністю декларування недостовірної інформації, в якому обґрунтовано низку концептуальних понять, теоретичних положень, практичних рекомендацій щодо вдосконалення законодавства у даній сфері. За результатами дослідження обґрунтовано низку нових концептуальних положень, висновків та рекомендацій, що мають важливе теоретико-практичне значення.

У роботі враховано положення як національного, так і міжнародного законодавства, проаналізовано теоретичний матеріал, що стосується тематики роботи. Це дало змогу виробити новий підхід до дослідження значної кількості проблем, якими означена протидія такому специфічному виду злочинності.

Переважає більшість положень, винесених авторкою на захист, і висновків є новими або містять значну частку новизни. Зокрема, дисертанткою уперше доведено, що невнесення до декларації відомостей про наявність фінансових зобов'язань та завищення вартості активів не становить суспільної небезпеки та не має бути кримінально караним діянням.

Тобто роботі притаманна наукова новизна, порушено низку невисвітлених вітчизняною юридичною наукою проблем, розв'язання яких дозволить більш ефективно протидіяти злочинності.

У висновках дисертації на підставі узагальнення основних положень проведеного дослідження проблеми, сформульовано, висновки, пропозиції та рекомендації.

Таким чином, є всі підстави стверджувати, що висновки дисертації є цілісними, логічними та обґрунтованими, відповідають меті й завданням дослідження, містять важливі теоретичні положення щодо теорії та практики запобігання кримінальним правопорушенням у сфері службової діяльності.

Повнота викладений наукових результатів в опублікованих працях здобувачки.

Основні наукові результати дисертації відображено у 6 наукових публікаціях, з них 3 статті – у наукових виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, 2 тез доповідей – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій та 1 – у нефарховому з юридичних наук журналі.

Перелік наукових праць здобувачки й аналіз їхнього змісту засвідчують, що наукові результати, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження досить повно викладено у вітчизняних наукових фахових виданнях, пройшли апробацію на різних науково-практичних конференціях.

Дискусійні положення дисертаційної роботи.

За результатами розгляду роботи потрібно також звернути увагу дисертантки на такі дискусійні положення:

1. Щодо змістовного наповнення поняття «декларування недостовірної інформації».

В Україні у 2014 році було запроваджено кримінальну відповідальність за декларування недостовірної інформації (ст. 366-1 КК), що складалася із однієї частини та включала в себе як декларування недостовірної інформації, так і неподання декларації. Верховна рада України, на виконання сім відомого

рішення Конституційного суду України, прийняла Закон України від 4 груд. 2020 р. № 1074-ІХ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення відповідальності за декларування недостовірної інформації та неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування», яким КК України був доповнений ст. 366-2 та ст. 366-3 КК України, чим по суті декларування недостовірної інформації розділено на два види – неподання декларації та так звання «брехня» в декларації.

Тема роботи затверджена рішенням вченої ради Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого у 2017 році, коли діяла ст. 366-1 КК України, що поєднувала у собі нині діючі ст. 366-2 та ст. 366-3 КК України. Після виключення у 2020 році ст. 366-1 КК України авторка зосередила свою увагу тільки на ст. 366-2 КК України, що є логічним, оскільки повністю відповідає темі, затвердженій у 2017 році.

Разом з тим, під час захисту запрошуюю дисертантку до дискусії з приводу підстав такого звуження предмета дослідження, що слід включати у поняття «декларування недостовірної інформації» тільки неподання її чи «брехню» в ній також?

2. Структурно-логічне забарвлення дисертації.

Авторка задекларувала 11 підрозділів дисертації, яким не зовсім органічно відповідають лише 5 дослідницьких задач, що корелюється із 15-ма висновками дисертації. Разом із тим, здобувачці вдалося виокремити майже по 2 пункти наукової новизни із кожного підрозділу дисертації, 6 із яких уперше (всього 16), що свідчить про максимальне намагання продемонструвати результати дослідження. Хочеться, щоби в майбутній монографії розгляд цього питання знайшов свій розвиток. Під час захисту цьому питанню приділю окрему увагу.

Дослідивши більше трьохсот джерел, авторка чомусь оминула своєю увагою надбання зарубіжних науковців з означеної тематики, про що свідчить відсутність, наприклад, англійських видань у списку використаних джерел. Це ж стосується і праць опонента за темою дисертації.

3. Про зміст дисертації. Заявлена тема дисертації «кримінальна-правова характеристика» нашою на роздуми про сміливість дисертантки та її наукового керівника, оскільки саме поняття «кримінальна-правова характеристика» є досить дискусійною в науці кримінального права. Що авторка вкладає у зміст цього поняття? Чи стосується він зарубіжного досвіду?

Більш того, Розділ 3 дисертації має назву «Кримінально-правові засоби та їх застосування за декларування недостовірної інформації», що складається із трьох підрозділів, а одним із завдань дисертації є встановлення особливостей застосування покарання за декларування недостовірної інформації. У зв'язку із чим під час захисту хочеться почути – авторка досліджувала питання застосування тільки покарання, чи кримінально-правові засоби та їх застосування за декларування недостовірної інформації?

4. Останнє, світоглядне, запрошення до дискусії.

У п. 12 висновків дисертації зазначено, що «кримінальне правопорушення, передбачене ст. 366-2 КК, визнається кримінально протиправним діянням,

пов'язаним з корупцією...». Особисто мені не вистачило у дисертації дискусії з приводу того, що чи потрібні в КК України кримінальні правопорушення, пов'язані із корупцією? Чи вони взагалі існують?

Верховна Рада України 2 жовтня 2019 р. прийняла Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення ефективності інституційного механізму запобігання корупції», що вступив у силу 18 жовтня 2019 р., яким, серед усього іншого, примітку до ст. 45 КК України було доповнено ст. 366-1 КК України – це був корупційний злочин (до його декриміналізації взагалі), який у разі його вчинення відповідним суб'єктом підслідний НАБУ та підсудний ВАКС. Насправді тоді сталося неможливе – практична доцільність поборолася здоровий глузд: одне і те ж діяння, залежно від вартості незадекларованих активів або терміну неподання декларації, є було адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, або корупційним злочином. Соціальні та правові наслідки такого законодавчого рішення висловлені були Конституційним судом України, оскільки злочин, що не містить ознак корупції, став корупційним злочином.

Мною ще у 2020 році було вказано на те, що банальне віднесення законодавцем злочину, передбаченого ст. 366-1 КК України, до корупційних злочинів унеможливить винесення обвинувального вироку, оскільки цей злочин не був корупційним, а пов'язаним із корупцією. Було запропоновано доповнити ст. 45 КК України приміткою 2, у якій визначити перелік кримінальних правопорушень, пов'язаних із корупцією, якими насамперед є ст. 366-1 та ст. 368-5 КК України.

Законом України від 29.01.2021 «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України щодо вдосконалення відповідальності за декларування недостовірної інформації та неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування» в примітці до ст. 45 КК України з'явилися кримінальні правопорушення, пов'язані із корупцією.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що наведені вище критичні зауваження та рекомендації стосуються дискусійних питань, певної неповноти та непослідовності розгляду окремих положень дисертації і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження, яке має науково-теоретичне і практичне значення, містить наукові висновки, нові підходи до вирішення конкретного наукового завдання щодо наукової розробки рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності запобігання кримінальним правопорушенням, пов'язаних із корупцією.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам.

Аналіз тексту дисертації свідчить про відсутність порушення авторкою вимог академічної доброчесності. У роботі наявні посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримано вимоги норм законодавства про авторське право; надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

Зокрема, у рецензованій праці не виявлено ознак академічного плагіату,

